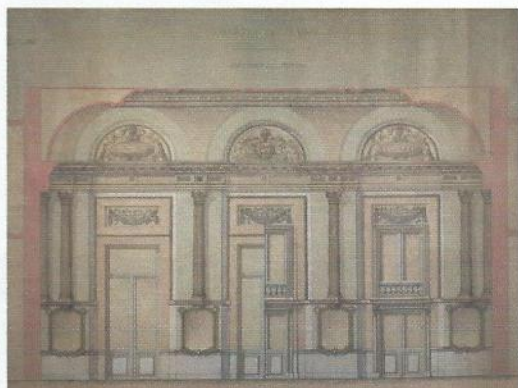

INHOUD

150 jaar schouwburg	1
Colofon en praktische informatie	2
Vers van de pers: cahier 14	3
Lutheranen in Leuven in de eerste helft van de 16de eeuw	4
Geestelijke gezondheidszorg voor Leuvense vrouwen door zwartzusters	6
Uitgelicht: Foto in de kijker	8
In beeld: Leuven-Neuss	8

Blijf via onze website www.salsavzw.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw
Samen Actief voor het Leuven StadsArchief

SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijkse nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuven Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

150 jaar schouwburg

In september zal Leuven in feeststemming zijn! Het is immers traditioneel de kermismaand, maar dit jaar is er ook een extra feestelijke gebeurtenis, namelijk de 150e verjaardag van de bouw van de schouwburg. Uiteraard mag de stad dit feit niet onopgemerkt laten voorbijgaan. Het stadsarchief leverde hierbij de historische achtergrond, zodat het belang en de context van dit culturele jubileum ook voor iedereen duidelijk worden.

Al in 1859 boog het gemeentebestuur van Leuven zich over de idee om tot de bouw van een schouwburg over te gaan. Maar het was pas op 8 september 1864, na heel wat discussies over de noodzaak van een eigen "salle de spectacles" en de plaats waar die dan moest komen, dat de eerste steenlegging gebeurde door burgemeester Henri Peemans. Architect van dienst was de toenmalige stadsarchitect Edouard-Philippe Lavergne. Het uitwerken van de versiering van de voorgevel werd toevertrouwd aan Gerard Vanderlinden, leraar aan de Leuvense Academie voor Schone Kunsten. Drie jaar later, op 3 september 1867, vond de officiële inhuldiging plaats met een uitvoering van de opera *Romeo en Julia* door de *Société Dramatique Adelphique*. Een lang leven was deze gloednieuwe schouwburg echter niet gegund: na de Duitse brandstichting van Leuven einde augustus 1914 stonden van de schouwburg alleen de buitenmuren en de binnenmuren van het auditorium overeind. De heropbouwwerken zouden ruim 20 jaar in beslag nemen. Nadat in 1931 de ruwbouw klaar was, werd door het stadsbestuur een wedstrijd uitgeschreven voor de verdere afwerking en versiering van het gebouw. De als een fenix uit haar as herrezen schouwburg werd op 11 maart 1938 plechtig ingehuldigd met de opvoering van het Chinese toneelstuk *Jonkvrouw Edelwater* (in een Nederlandse vertaling van Marnix Gysen) door de *Koninklijke Nederlandse Schouwburg van Antwerpen*.

Om het 150e jarige bestaan van de schouwburg te vieren, pakt 30CC uit met een groots verjaardagsfeest op zaterdag 23 en zondag 24 september. Voor het volledige feestprogramma verwijzen we graag naar de website van 30CC, maar we lichten hier toch graag enkele highlights toe. Non stop, 24 uur lang, zal om de 15 minuten een 'versie' van de beroemde balkonscène uit *Romeo en Julia* opgevoerd worden op het buiten balkon van de schouwburg aan de Bondgenotenlaan. Dat zijn in totaal 96 verschillende balkonscènes, door zowel amateurs als professionals, in alle disciplines die 30CC aanbiedt: theater, klassieke muziek, jeugdtheater, opera, jazz, circus ...

Samen met de Erfgoedcel, het stadsarchief en 30CC maakt Fonk vzw een unieke documentaire, die weerom ook op dvd zal uitgebracht worden. Historische filmfragmenten, duiding bij de bouwgeschiedenis en het belang van deze Leuvense cultuurtempel

en unieke herinneringen van artiesten als Hugo Symons, Jan Decleir en Els Dottermans zullen afgewisseld worden met persoonlijke verhalen van (vaste) bewoners of medewerkers van de schouwburg. De dvd wordt een knap tijdsdocument en een ideale aanvulling op het magazine, dat er ook zal zijn.

Het stadsarchief levert daarnaast ook een eigen bijdrage aan het jubileum in de vorm van een SALSA!cahier dat geheel gewijd is aan 150 jaar schouwburg. Stadsarchivaris Marika Ceunen licht de geschiedenis van het gebouw toe en archivaris Koen Dobbelaere neemt de programmering van de schouwburg gedurende de voorbije 150 jaar onder de loep. Hij zal dit onderdeel van het cahier ook uitgebreid toelichten tijdens de eerstvolgende archiefbrunch op 16 september in de foyer van de schouwburg. Zoals gewoonlijk start deze brunch om 10.30u. Vooraf inschrijven is wel verplicht en kan via archief@leuven.be (u ontvangt een bevestigingsmail) of telefonisch op het nummer 016/30 08 69. SALSA!-leden betalen € 15 en kunnen dat cash ter plaatse betalen of via storting op het rekeningnummer van SALSA! vzw (IBAN BE 93 068-2420772-67). Wij zorgen er zoals gewoonlijk voor dat het zowel culinair als inhoudelijk een niet te missen hoogtepunt is! Graag tot dan.

COLOFON

Eindredactie | Marika Ceunen
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Gustaaf Janssens
Maria Theresiastraat 87 | 3000 Leuven

Foto's | Marika Ceunen,
Eric Dewaersegger,
Stadsarchief Leuven

Druk | Drukkerij De Bie
Vormgeving | Atelier A
Annelies Belemans, www.atelierannelies.be

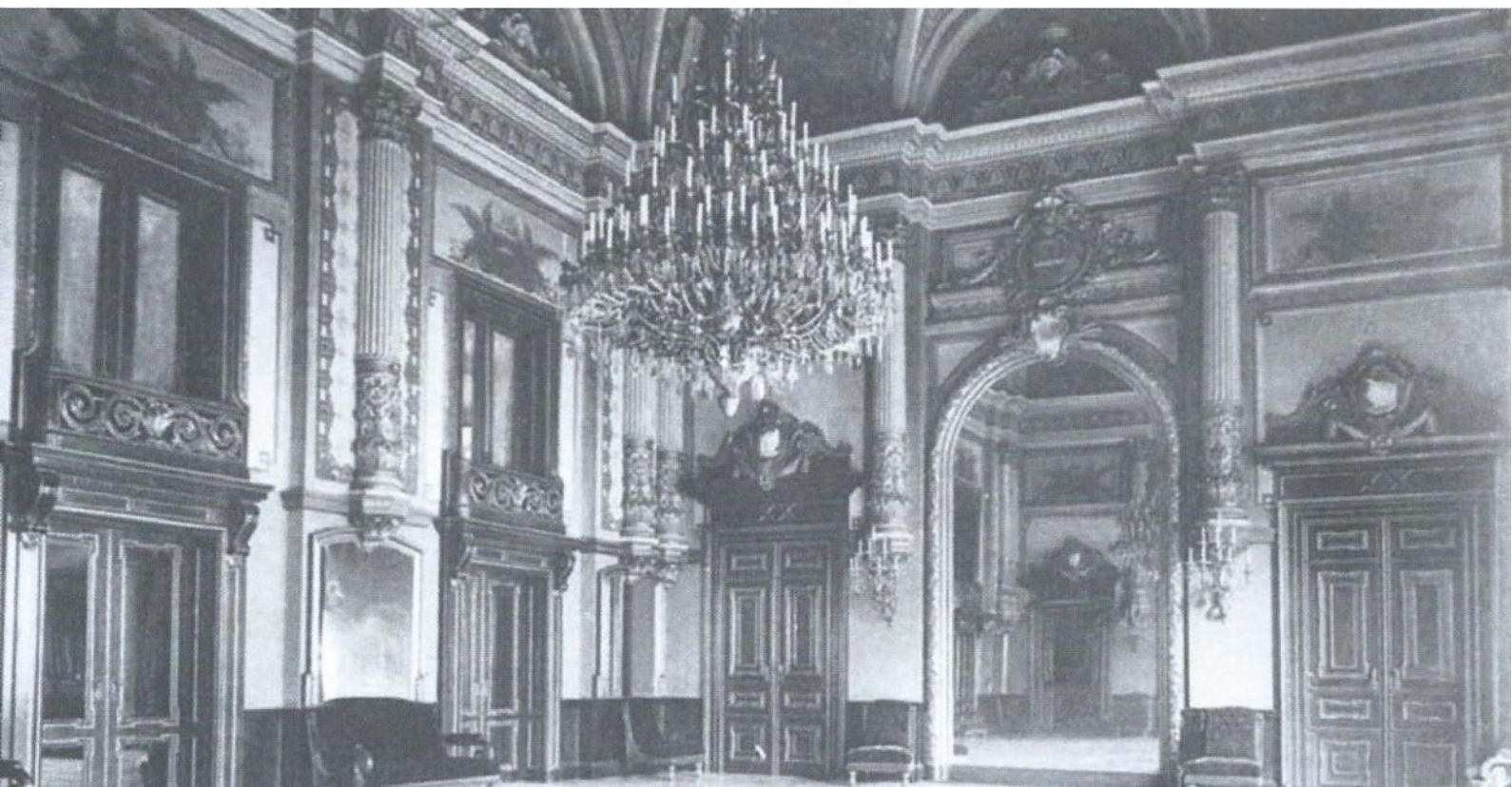
PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

website | www.salsavzw.be
e-mail | salsaarchief@gmail.com
adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven

Bestuursleden | Jaak Brepoels, Marc Carnier, Gustaaf Janssens (voorzitter), Sabrina Keyaerts (penningmeester), Hendrik Ollivier (secretaris), Valerie Vrancken

Lid worden ? U kan lid worden van SALSA! vzw door overschrijving van €15 (voor gewone leden) of €30 (voor steundende leden) op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijkse nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/30 08 69
Fax 016 23 40 06
archief@leuven.be
De leeszaal is open op dinsdag, woensdag en vrijdag van 9u tot 13u en op donderdag van 9u tot 19u.

Vers van de pers: Cahier 14

salsa samen actief
stadsarchief leuven

Jaak Brepoels

Onlangs werd het 14de cahier van SALSA! gepubliceerd met als titel: *Pappen, nathouden en plakken. Affiches uit het Leuvense stadsarchief als spiegel van een halve eeuw politieke en sociale geschiedenis (1918-1966)*. Het cahier is van de hand van bestuurslid Jaak Brepoels en gaat over de schitterende collectie politieke affiches die in het stadsarchief wordt bewaard.

Analisten die vandaag het politieke veld overschouwen maken zich zorgen. Kiezers zijn nauwelijks nog stuurbaar. Oude vertrouwde ideologieën en politieke breuklijnen lijken te verdampen in de nevelen van de geschiedenis. Nieuwe opiniestromingen kleuren het politieke en sociale forum op breuklijnen die vroeger nauwelijks opvielen. Politici bewegen doorheen het politieke landschap als handelsreizigers die promotieteams inhuren om hun waar aan de kiezer als klant te slijten. Door verschuivingen van beslissingscentra weet die kiezer ook niet meer waar welke klepel hangt. Maar kreeg die vroeger klaardere keuzes voorgeschoteld?

Dit cahier haalt een oud zichtbaar propagandamiddel van onder het stof: de affiche. Als propagandamiddel lijkt

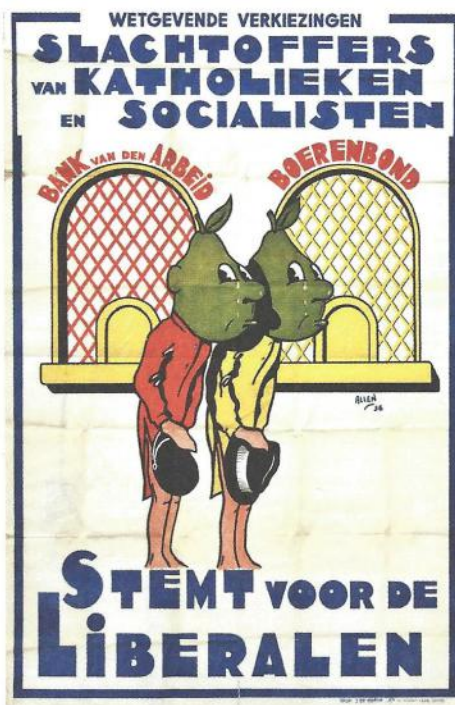
de aanplakbrief vandaag een avondse relik uit pre-digitale tijden. Als papieren informatiedrager heeft ze net zoals het engagement dat ze een stem gaf haar beste tijd achter de rug. De strijd om de kiezer wordt niet langer vanop de muren of in rokerige achterzaaltjes uitgevochten, maar verloren of gewonnen op andere, alsmat uitbreidende digitale discussiefora.

Dit Salsa-cahier brengt ruim een halve eeuw politieke en sociale leven in beeld zoals tijdgenoten dat letterlijk van de muren konden lezen. Toen konden politieke en syndicale standpunten, onverbloemd, weinig verhullend, zonder franjes of schroom afgelezen worden van de muren. Het engagement dat 'in de tijd van toen' van de muren spatte stoelde op de overtuiging – of de illusie – dat de maatschappij nog naar eigen inzichten kon gemaakt en gekneed worden binnen de eigen landsgrenzen. Eerder bij toeval zijn in het Leuvense stadsarchief duizenden affiches bewaard gebleven. Met de ontsluiting van de filmaffiches kon ze voor het eerst rekenen op een ruime belangstelling.¹ Wat uit de rijke affichecollectie van het Leuvense stadsarchief opgediept werd, verdient als erfgoed gekoesterd, bewaard en toegankelijk gemaakt

te worden. Vooraleer we de collectie in beeld brengen, staan we even stil bij het historisch belang van publiek aangeplakte mededelingen, waarvan de politieke affiche er een was. Uit het rijk, ruim en gevarieerd aanbod aan politieke en sociale affiches uit de 'tijd van toen', dat in het Leuvense stadsarchief een onderkomen vond, maakten we een sprekende en kleurrijke selectie van 250 affiches. Met de affiche als gids wordt de lezer én de kijker doorheen de eerste helft van de twintigste eeuw geleid.

Het cahier is vanaf einde juni te koop aan de balie van het stadsarchief. SALSA!-leden betalen hiervoor € 20.

¹L. ENGELN (red.), *Cinema Leuven. Een studie naar de Belgische filmaffiche aan de hand van de collectie van het Leuvense Stadsarchief*, Salsa!-cahier 9, Leuven, 2012; de collectie is on-line te consulteren: www.cinemaleuven.be/collectie.

Lutheranen in Leuven in de eerste helft van de 16de eeuw

In 2017 wordt wereldwijd de 500ste verjaardag van het begin van de Reformatie herdacht. Deze bijdrage gaat kort in op het feit dat het lutheranisme in de eerste helft van de zestiende eeuw ook in Leuven wortel had geschoten en er door de wereldlijke en geestelijke overheid krachtadig is bestreden.

In de late middeleeuwen zijn vele gelovigen op zoek naar "het zuivere Woord van God". Daarom willen zij de Bijbel in hun eigen taal kunnen lezen en keren zij zich af van de vele niet-bijbelse religieuze praktijken waarmee zij worden geconfronteerd. In de Lage Landen reageert de Moderne Devotie met haar aandacht voor verinnerlijking tegen het ritualisme. Humanisten zoals Erasmus van Rotterdam (1469-1536) denken in dezelfde lijn. In Wittenberg (Saksen, Duitsland) kan de door het humanisme beïnvloede

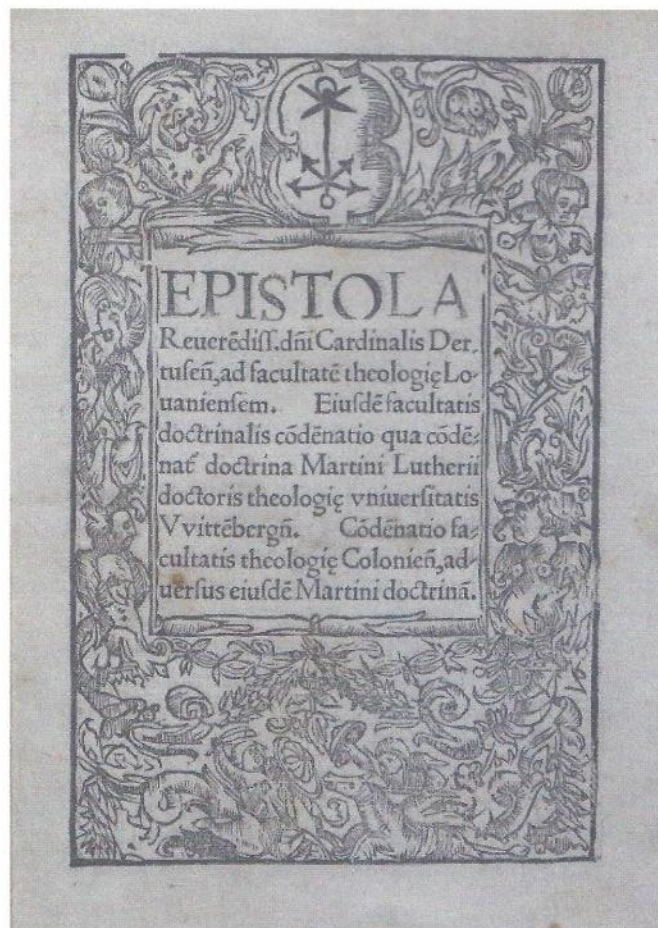
bijbelgeleerde Maarten Luther (1483-1546) de kerkelijke mistoestanden niet langer aanzien en publiceert op 31 oktober 1517 vijftien negentig stellingen om een academische discussie over de hervorming van het katholieke geloof op gang te brengen. Het protest van Luther is vooral tegen de corrupte Romeinse curie en tegen de handel in aflaten gericht. Ook neemt hij de overdreven devotie tot de heiligen en de tot uiterlijke riten verworpen sacramentele praktijk op de korrel. Dankzij de boekdrukkunst kunnen zijn ideeën zich snel verspreiden. Op het einde van 1518 of in het begin van 1519 krijgen de Leuvense theologen een boek van Luther in handen. Zij vinden er een hele reeks "dwalingen" in, en veroordelen Luther op 7 november 1519.

Tot in het begin van de 16de eeuw is de repressie van ketters hoofdzakelijk de taak van kerkelijke onderzoekers (inquisiteurs). Vanaf de regering van

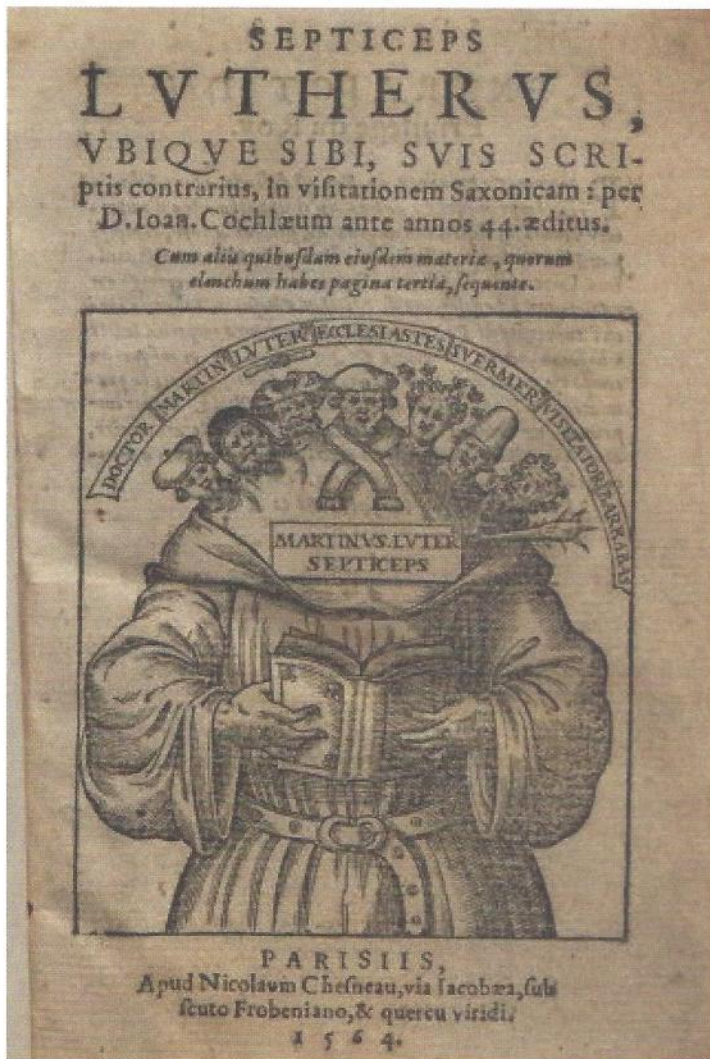
keizer Karel V worden religieuze dissidenten ook door de wereldlijke overheid vervolgd. Na de bul *Exurge Domine* waarmee paus Leo X op 15 juni 1520 Luther veroordeelt,vaardigt keizer Karel V op 20 maart 1521 een ordonnantie tegen de lutheranen en hun geschriften uit. Intussen zijn in Leuven al op 8 oktober 1520 een aantal "ketterse boeken" in het openbaar verbrand. Op 4 januari 1526 worden, eveneens in Leuven, zes mannen en twee vrouwen omwille van hun geloofsovertuiging ter dood gebracht. Velen die van ketterij worden beschuldigd, kwamen er aanvankelijk dikwijls met een lichte straf van af. Op 14 oktober 1529 voorziet een ordonnantie van Karel V echter uitdrukkelijk de doodstraf voor ketters die na een eerste bestraffing hervallen. Omdat de ordonnanties tamelijk laks worden toegepast en omdat het protestantisme dan ook steeds meer uitbreiding neemt, bevestigt

De jonge Luther, gravure Lucas Cranach (1520)

Titelpagina veroordeling Luther (Leuven, 1520)

Bibliografie

- K. Blockx, *De veroordeling van Maarten Luther door de Theologische Faculteit te Leuven in 1519*, Brussel, 1958
- F. de Enzinas, *Bericht over de toestand in de Nederlanden en de godsdienst bij de Spanjaarden* (vert. T. Osinga & C. Heesakkers), Hilversum, 2002
- G. Gielis, "In reparationem scandali. Inquisitoriale praxis in een proces tegen Brusselse lutheriaenen (1527)", *Eigen Schoon & De Brabander*, 98 (2015), p. 419-441
- G. Gielis, *Verdoelde schaepkens, bytende wolven. Inquisitie in de Lage Landen*, Leuven, 2009
- M. Gielis, "Maarten Luther en de hervormingsbewegingen van de Reformatietijd", *Tijdschrift voor Geestelijk Leven*, 73 (2017; afl. 1), p. 5-16
- R. Van Santbergen, *Un procès de religion à Louvain. Paul de Rovere (1542-1546)*, Brussel, 1953
- R. Van Uytven, "Bijdrage tot de sociale geschiedenis van de protestanten te Leuven in de eerste helft van de XVIe eeuw", *Mededelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Leuven en omgeving*, 3 (1963), p. 3-38. – Een historische roman over het leven en de dood van Katelijn Metsys: M. Jacques, *De schreeuw van Katelijn*, Leuven, 2001.
- > Luther als zevenkoppig monster. Titelpagina van J. Cochlæus, *Septiceps Lutherus*, Parijs, 1564.

de keizer op 29 april 1550 in het zogenaamd "bloedplakkaat" alle eerder uitgevaardigde maatregelen tegen de ketterij, met inbegrip van de doodstraf.

In 1543 worden bij een razzia tweeënveertig Leuvenaars op verdenking van lutheranisme gearresteerd. Het gaat om vrouwen en mannen waaronder een boekhandelaar en drie priesters. De priesters worden voor een rechtbank bestaande uit geestelijken gebracht. De leken komen voor de Leuvense schepenvank en voor de Raad van Brabant. De verklaringen van de van ketterij verdachte Leuvense burgers maken duidelijk dat het om mensen gaat die geregeld samenkomen om de bijbel te lezen en om te bidden. Velen zeggen aan hun ondervragers dat zij op "een kerkhervorming zoals in Duitsland" hopen. Katelijn Metsys verklaart dat zij er van overtuigd was dat het lichaam van Christus niet in de eucharistie aanwezig was. Zij bekent ook van mening geweest te zijn dat er geen vagevuur bestaat en dat het voldoende is zijn zonden aan God te biechten,

zonder tussenkomst van een priester. Jan Vicart, een andere gearresteerde, was in 1526 of 1527 al veroordeeld voor uitlatingen over het Heilig Sacrament en over het kerkelijk gebod op het vleesderven. Hij kent al van in het begin van de jaren '20 de geschriften van Luther en is getrouwd met een vrouw uit een protestants Vilvoords gezin. In Vilvoorde zijn er nogal wat luthersgezinden en ook in het nabijgelegen Brussel heeft het lutheranisme aanhang, vooral dan in het milieu van de kunstambachten en van de fabrikanten van wandtapijten. Drie verdachten in het Leuven proces van 1543 – Jan Beyaert, zijn vrouw Katelijn Metsys en Antonia van Roesmael – krijgen de doodstraf en worden geëxecuteerd.

Het proces van 1543, en ook de getuigenissen van de met Luther sympathiserende Spaanse humanist Francisco de Enzinas (1518-1552), die aan het Leuvense Collegium Trilingue had gestudeerd en die na zijn gevangenzetting (Brussel, 1543-1545) naar Wittenberg is gevlucht, bewijzen

dat het Lutheranisme ook in Leuven wortel had geschoten. De actie van de theologen zou de verdere verspreiding van "de nieuwe leer" in Leuven echter snel stoppen. In 1545 eist Ruward Tapper, deken van de Sint-Pieterskerk en rector van de universiteit, van alle leden van de universitaire gemeenschap de uitdrukkelijke afwijzing van Luthers geschriften en een eed van getrouwheid aan het katholieke geloof. Een jaar later, in 1546, publiceert de Leuvense universiteit op verzoek van Karel V een lijst ("index") met verboden boeken.

Het protestantisme krijgt in Leuven na 1543 nog nauwelijks voet aan de grond. De waakzaamheid van de theologen en de actie van de overheid zorgen er voor dat andersdenkende christenen er hun religie niet openlijk kunnen belijden en dat Leuvense universiteit vanaf het midden van de zestiende eeuw een "bolwerk tegen de ketterij" wordt.

Geestelijke gezondheidszorg voor Leuvense vrouwen door zwartzusters

De zwartzusters waren sinds de 15de eeuw actief in Leuven op de plaats waar vandaag nog steeds het zwartzustersklooster in de gelijknamige straat staat. De orde legde zich vanaf haar ontstaan toe op de ziekenzorg en in het bijzonder ook op de thuisverpleging van Leuvenaars die te zwak waren om voor verzorging naar de ziekenboeg te komen of die stervende waren. Naar aanleiding van Erfgoeddag 2016 met als thema 'Zorg' maakte het stadsarchief een kleine tentoonstelling in het voormalige kloostergebouw over de zorggeschiedenis van die locatie. In deze bijdrage gaan we in op het werk van de Leuvense zwartzusters in de 19de en 20^e eeuw.

Zorgende zusters

Na de Franse Revolutie werd de kloosterorde onder het toezicht van de gemeentelijke Commissie voor Burgerlijke Godshuizen geplaatst. Ook kregen de zwartzusters een specifiekere werkingsfocus: het klooster werd een opvangtehuis voor "zinneloze" vrouwen. Tussen 1835 en 1850 varieerde het aantal inwonende patiëntes tussen 40 en 60. In het interbellum verliep de aangroei van

geïnterneerde geesteszieke vrouwen zeer snel. In 1940 werden er ongeveer 90 vrouwen geïnterneerd. In de oorlogsjaren ging het aantal bewoners met enkele tientallen naar beneden, maar meteen na de Tweede Wereldoorlog was er een recordaantal patiëntes van 100. In de tweede helft van de 20ste eeuw begon echter de gestage neergang van de werking; voornamelijk uit gebrek aan novicen en omdat in de samenleving ook andere, niet-religieuze instellingen voor geesteszieken in aantal toenamen.

De opname van patiëntes

Vaak was het de gemeentelijke overheid die een aanvraag deed voor een gedwongen opname in het zwartzustersklooster. "Par mesure de police" en op basis van artikel 95 van de gemeentewet van 1836 lieten zij krankzinnigen oppakken die het te bont maakten op de openbare weg of van wie de familie de stap niet durfde zetten. Ook ouders en echtgenoten konden vragen om voor hun dochter of vrouw aangepaste psychiatrische zorg te voorzien. Zo vinden we in het archief een brief terug van de ouders van Catherine Cranincx van 23 februari 1809: "*Vu la demande des parents*

de la nommée Catherine Cranincx épouse séparée de corps de Nicolas Quantin tendante à obtenir la réclusion provisoire de la dite femme pour raison du scandale qu'elle ne coûte à donner au public par sa conduite déréglée".

Over patiënte Marie Henskens werd in datzelfde jaar opgetekend "*que cette femme est attaquée de démence avec fureur provenues à la faite d'un accouchement laborieux et de la perte de son enfant nouveau né; et qu'il est extrêmement urgent qu'elle soit colloqué en lieu de sureté pour qu'elle ne minze ni a elle-mêmes ni à autres et qu'elle reouvre plus aisement l'usage de la raison".*

De behandeling

De zorgende activiteiten voor zwakzinnige vrouwen waar de Leuvense zwartzusters zich op toelagden, was vanaf 1842 door de gemeentelijke overheid strikt gereguleerd. Hetzelfde reglement was overigens ook op de Alexianen van toepassing, die zich op de opvang en behandeling van zwakzinnige mannen toelagden. Voor de opstelling van dit reglement had de Leuvense overheid duidelijk inspiratie opgedaan bij de hervormingen die de Gentse professor Jozef Guislain in de Gentse gestichten had doorgevoerd. Deze reglementering - die veel info bevat over de behandeling van de patiëntes - hebben we ter vergelijking getoetst aan een inspectieverslag uit 1874, dat eveneens in het stadsarchief bewaard wordt.

De medische behandeling in het klooster stond onder het toezicht van een vaste geneesheer, die tevens professor aan de universiteit was. Hij had samen met moeder-overste als directrice de leiding over de instelling. Hij diende minstens twee keer per week aanwezig te zijn voor medische consultaties. Daarnaast

stond in het klooster ook een zaal ter zijner beschikking om er voor kandidatuurstudenten geneeskunde colleges over geestesziekten te geven. De toezichhoudende geneesheer was verplicht om statistische gegevens bij te houden over heel de patiëntenpopulatie van het klooster. Van patiëntes die in behandeling waren, moest hij een individueel psychologisch dossier bijhouden en aanvullen.

De behandeling van geestesziekten was doorgaans 'moreel' van aard. Er werd gepraat met en geluisterd naar de patiëntes. Ze dienden altijd met zachtheid behandeld te worden. Aan de hygiëne werd bijzondere aandacht besteed. Alle ruimtes werden regelmatig verlucht en gepest. Ook dienden de patiëntes regelmatig te baden. Daarvoor bezat het klooster één bad met douche en één medicinaal bad. De patiëntes konden binnen het klooster en in de tuin wandelen of op voorschrift van de arts ook begeleide wandelingen buiten het klooster maken.

De veiligheid van de inwoners garanderen was de enige geldige reden om ten aanzien van een patiënte geweld te gebruiken. Het was uitdrukkelijk verboden om de krankzinnige te slaan. Gewelduitoefening moest onder toezicht van de geneesheer beperkt blijven tot het strikt noodzakelijke om de patiënte in bedwang te kunnen houden en haar tegen zichzelf te beschermen.

Ook het opwekken van angst door het gevoel van opgesloten te zijn, diende vermeden te worden. Alle deuren moesten zachtjes geopend en gesloten worden en de zusters mochten hun sleutels niet zichtbaar bij zich dragen.

Dit betekende niet dat elke vorm van repressie werd afgewezen. In art. 46 van het reglement worden de dwangbuis, de douche, de opsluiting op de kamer en een dieet van water en brood vermeld als mogelijke strafmiddelen. Het was ten strengste verboden om met patiëntes de spot

te drijven of ze zichzelf belachelijk te laten maken. Vreemd of extravagant gedrag van de patiëntes mocht ook niet aan derden meegedeeld worden.

De leefomstandigheden

In het zwartzustersklooster maakte regelmaat de orde van de dag uit en namen de patiëntes deel aan het ritmische leven van de zusters. Gedurende de dag hield men zich bezig met werk, liefst werk dat geleek op van wat ze daarvoor als beroep deden, huishoudelijke taken of naaien, breien en kantklossen. In totaal werden er in 1874 12 *indigents* (behoeftigen) en 7 *pensionnaires* (betalende patiëntes) aan het werk gezet. Beide groepen vrouwen werden ook strikt gescheiden en in een aparte vleugel ondergebracht.

Die laatste categorie waren dus de meer bemiddelde patiëntes, voor wiens verblijf de familie zelf betaalde en niet de stedelijke overheid. Er was ook verschil in de opvang van beide categorieën. Nog volgens het inspectieverslag stelde men immers exclusief de *pensionnaires* ook literatuur ter beschikking: geschiedkundige boeken, tijdschriften, "*revues, petits journaux, lithographies, illustrations*".

Het reglement van 1842 maakt melding van een dagelijkse wandeling (als het seizoen het toelaat). Volgens het inspectieverslag waren er echter weinig patiëntes die buiten gingen wandelen. Als ze al gebruik maakten van de tuin, dan was dat meestal in gezelschap van een zuster.

De patiëntes kregen drie maaltijden per dag en een vieruurtje. Het inspectieverslag specificeert: 's Ochtends om 7 uur koffie of thee; soms bouillon met boter en tarwebrood (*à volonté*). Het middagmaal dat om 11.30 u opgediend werd bestond uit een halve liter soep; groenten, vlees, tarwebrood, een halve liter bier, boter, kaas en fruit. Om 14.30 u werd er een vieruurtje van koffie en boterhammen voorzien. Voor

het avondmaal om 17.30 u konden de patiëntes hun honger stillen met gekookte aardappelen, soep, salade, boterhammen, een halve liter bier en fruit. Op de "*jours maigres*" werd vis geserveerd.

De zwartzusterszusters bleven zich toeleggen op de zorg voor geesteszieke vrouwen tot 1 februari 1967; toen zij verhuisden naar het huis Emmaüs in Korbeek-Lo. De opvang van de vrouwen werd dan overgenomen door het OCMW. Volgens verschillende getuigen zouden er nog tot in de jaren 1990 vrouwen in het voormalige zwartzustersklooster worden opgevangen.

Uitgelicht: Foto in de kijker

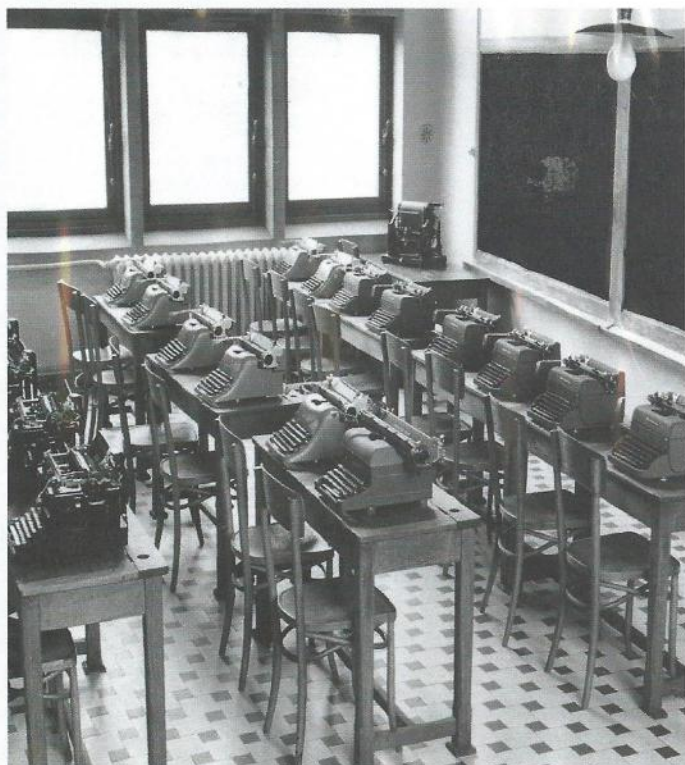
De rijke iconografische collectie van het stadsarchief werpt een bijzonder licht op het verleden van de stad en haar inwoners. We sluiten de nieuwsbrief af met één beeld dat we er voor de gelegenheid uitlichten.

Voor deze aflevering kozen we voor een foto van een klaslokaal van school nr. 8, ook gekend als "Koningin Astridschool van de vierde graad voor meisjes" en als "stedelijke beroepsschool voor meisjes".

Het vierde-graadsonderwijs was een gevolg van de invoering van de leerplicht tot 14 jaar in 1914. In veel lagere scholen werd toen een vierde graad (7de en 8ste leerjaar) toegevoegd; die het lager onderwijs dan afrondde. In het stedelijk lager onderwijs van Leuven werd de vierde graad ondergebracht in een nieuw en modern schoolgebouw. Voor meisjes werd dat dus school nr. 8 in de Vital Decosterstraat 67. Toen echter in 1968 de leerplicht werd opgetrokken tot de leeftijd van 16 jaar, was daarmee het lot van de vierde-graadsscholen bezegeld.

De school werd gebouwd tussen 1921 en 1928 volgens een ontwerp van de Brusselse architect Léon Bochums. Volgens de inventaris van Onroerend Erfgoed is het een voorbeeld van vroege art-decostijl met gemengde inbreng van traditionele en eigentijdse elementen. Het gebouw bestaat vooreerst uit drie vleugels met klassen, gebouwd rond een rechthoekige speelplaats; daarnaast uit een refter vlak aan de voormalige Rijkschool en een turnzaal, grenzend aan het College van Luxemburg (op dat ogenblik de gemeentelijke middelbare jongensschool).

Na de afschaffing van het vierde-graadsonderwijs werd de school verlaten. Vanaf het schooljaar 1989-'90 werd de school overgedragen aan een aantal ouders, die er een Freinetschool onderbrachten met een kleuterklas en een eerste en tweede leerjaar. Hiermee werd een zeer grote nood gelenigd voor een aantal kinderen die in de bestaande alternatieve scholen in Leuven geen plaats vonden.

IN BEELDI | Leuven - Neuss

Op vrijdag 9 juni brachten de Leuvense archivariissen Koen Dobbelaere en Bart Swusten een bezoek aan het stadsarchief van Neuss. Op de foto leidt hun Duitse collega dr. Jens Metzdorf hen rond in het depot, dat in het magazijn van een voormalige kaarsenfabriek is ondergebracht.

Sinds 2014 bestaan er tussen de stadsarchieven van Leuven en Neuss intensieve contacten. Ze bereiden samen een tentoonstelling voor, die in het najaar van 2018 zal doorgaan. Ook wordt al intensief samengewerkt met studenten middelbaar onderwijs uit Neuss en Leuven, die samen een flankerend project zullen uitwerken. Uitgangspunt vormen de collectie tekstaffiches die tijdens de Eerste Wereldoorlog door de Duitse bezetter in Leuven gebruikt werden en de collectie tekstaffiches uit de periode 1919-1927, toen de stad Neuss door Belgische soldaten bezet werd in het kader van de bezetting van het Rijnland.

